

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE“

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND“

THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
“THE FATHERLAND,”

№ 39 (373)

Нядзеля, 29 верасня 1957 г.

ГОД ВЫДАЊНЯ 11

Хрушчоў „выконвае“ свае абяцаньні

Аб „руплівасьці нэафітаў“

Чэрвеньскі пленум ЦК КПСС, што асу-
дзіў апазыцыйную групу Молатава-Ка-
гановіча-Маленкова ды выбраў новы
Прэзідыюм ЦК, у сваёй пастанове падаў
і новыя асновы сваёй палітыкі. Яны за-
ключаліся — «... у настойлівым правя-
дзеньні палітыкі мірнага суіснаваньня,
змаганьні за дружбу між народамі... у
палепшаньні кіраўніцтва прамысловась-
цый, у змаганьні за ўсебаковы ўздым
сельскае гаспадаркі, за багацьце прадук-
таў, за шырокае жыльлёвае будаўніцтва,
за пашырэньне правоў саюзных рэспублі-
к, за росквіт нацыянальных культураў,
за ўсеагчымнае разьвіццё ініцыятывы
народных масаў». («Правда» 4. 7. 57).

Гэтыя абяцаньні былі пазней кан-
крэтызаваны ў шматлікіх выступах
Хрушчова і іншых сяброў новага Прэ-
зідыюму ЦК КПСС. Сэнс усіх гэтых дэ-
кларацыяў зводзіўся ў вагульным да на-
ступнага: паслабленьня міжнароднай на-
пружанасьці ў вонкавай палітыцы, па-
лепшаньня матэрыяльнага палажэньня
працоўных ды пашырэньня свабоды ў
нутранай палітыцы.

Цяпер, пасля трох месяцаў пасля
чэрвеньскага пленуму ЦК КПСС, цяжка
яшчэ падсумоўваць вынікі новай хруш-
чоўскай палітыкі, але ўсё-ж пасобныя
элементы таго новага, што абяцаў Хруш-
чоў, можна было-б ужо зарэгістраваць.

Што-ж новага адбылося за гэты час ў
СССР?

Адказ на гэтае пытаньне перадусім
у вонкавай палітыцы хрушчоўскага кіраў-
ніцтва КПСС. Гэта вонкавая палітыка
Хрушчова зарысавалася яшчэ да чэр-
веньскага пленуму ЦК КПСС і яна была
фактычна адной з галоўных прычынаў
(калі не самай галоўнай) разрыву Хруш-
чова з Молатавам. Ужо гады два таму
Хрушчоў адмовіўся ад той палітыкі імк-
лай ваенна-палітычнай экспансіі на
вонкавы сьвет, якая праводзілася Мола-
тавам. Няўдачы гэтай палітыкі ў Іране
(1951—53 гг.), дзе лёгка заваяваны палі-
тычны ўплыў СССР быў зьменены пера-
варотам супраць ураду Мосадэка, таму
што разрыў гэтага ўраду з Захадам прывёў
да эканамічнага крызісу, амаль та-
кія-ж няўдачы ў Эгіпце пасля сусэкага
канфлікту, поўны прывал экспансіі на
Заходнюю Эўропу, — усё гэта прывяло
да замены палітыкі імклівага палітычна-
га праніканьня ў адсталыя краі паліты-
кай праніканьня эканамічнага.

Толькі нэўтральным краём СССР ад-
пусьціў за апошнія два гады больш за
780,8 мільёнаў далараў у форме пазыкаў
і розных «дапамогаў». Адной Сырыі толь-
кі ваенная дапамога даведзена цяпер да
240 мільёнаў далараў, а апрача гэтага
была нядаўна абіяная эканамічная да-
памога ў памеры 140 мільёнаў далараў.
Гэты імклівы эксперт капіталаў із СССР
для палітычных мэтаў, а таксама забясп-
чваньне зброй некаторых арабскіх
краяў зусім ня супадае з абіянаваньні
змяжчэньня міжнародных дачынаваньняў,
докладаньняў у пастанове чэрвеньскага
пленуму ЦК КПСС і ў шматлікіх выступах
Хрушчова.

Такая вонкавая палітыка, паранейша-
му агрэсыўная й імперыялістычная,
розыніцца ад сталінска-молатаўскай толь-
кі тым, што яна каштуе народам СССР
значна даражэй. Усё-ж цяжары замеж-
ных інвэстыцыяў Хрушчова павінна
пакрываць жыхарства СССР, якое і бліз
гэтага знаходзіцца ў гаротным стане.

Такім чынам, зусім ясна, што нутра-
ныя цяжкасьці ў СССР цесна звязаныя
з вызваз капіталаў за межы, а таксама
з агромнымі дастанаві ўзбраеньня для
вышэйўспомненых краёў. Адгэтуль ня
цяжка зразумець і зыгзакі ў палітыцы
хрушчоўскага кіраўніцтва на ідэялігіч-
ным фронце, у нацыянальнай палітыцы,
у справе «разьвіцця ініцыятывы на-
родных масаў» і г. д. Хрушчоў ідзе на
ўступкі толькі там, дзе нічога больш не
застаецца зрабіць. Так было з дэцэнтра-
лізацыяй кіраўніцтва прамысловасьцый.
Так выглядае справа з некаторымі
ўступкамі ў нацыянальных рэспубліках

(збольшаньне тыражоў выданьняў на на-
цыянальных мовах і пад.). Імкненьне
Хрушчова здабыць сабе саюзьнікаў сярод
нацыянальнасьцяў, а таксама немагчы-
масьць захаваньня далейшай цэнтралі-
зацыі сталінскага тыпу, прадыхтавалі
пэўную гібкасць на гэтых адрэзках па-
літыкі. Аднак там, дзе можна абыйсьціся
бяз гібкасці й дзе тымбольш уступкі
аказаліся небясьпечнымі, там гібкасць
адкідаецца, там ізноў стукае па стале
грозны кулак партыі, там наглядзецца
навет просты паварот да сталінскіх мэ-
тадаў кіраўніцтва. Так здарылася, пры-
кладам, з партыйнай палітыкай на літа-
ратурным фронце. Надрукаваны нядаў-
на ў «Правде» артыкул Хрушчова «За
цесную сувязь літаратуры й мастацтва з
жыцьцём народу» — гэта яскравы пры-
клад.

У гэтым артыкуле Хрушчоў ня толькі
асудзіў усё тое новае, што было створана
ў савецкай літаратуры пасьля сьмерці
Сталіна, але й патрабаваў ад савецкіх
пісьменьнікаў пісаць творы паводля да-
дзенага ім, Хрушчовам, рэцэпту. «Мы на-
важана й няпрямойна выступалі й бу-
дзем выступаць, — піша ён, — супраць
аднабаковага, нядобрадумленага, не-

праўдзівага насвятленьня нашай за-
праўдзанасьці ў літаратуры й мастацтве.
Мы супраць тых, хто вышчуоўвае ў
жыцьці толькі адмоўныя факты й зла-
раднічае з гэтае прычыны, стараючыся
зганіць, ачарніць нашы савецкія парад-
кі» («Правда», 28. 8. 57).

Хрушчоў назваў раман Дудзінцава
«Ня хлебам адзіным» паклёпніцкім твор-
ам і, такім чынам, забараніў бітваць
недахопы савецкай рэальнасьці мастац-
кімі прыёмамі (гіпэрбалізацыя й г. д.).

Праўда, Хрушчоў асуджае й «тых, хто
стварае сусальныя, падсалоджаныя во-
бразы... і такія саладкаватыя, пры-
тарныя фільмы, як «Незабыўны 1919»
або «Кубанскія казкі». Але ў умовах за-
бароны свабоды крытыкі, гэта не дапа-
можа. Гэта сьветчыць толькі аб тым, на
колькі зьяўляецца грубым і някультур-
ным партыйны апарат, ачольваны Хруш-
човам зь яго паліцыйным мэтадамі кі-
раўніцтва мастацкай творчасьці.

Выступ Хрушчова ў пытаньнях літа-
ратуры й мастацтва — гэта яскравы пры-
клад стылю хрушчоўскай палітыкі, што
закрываецца ў супрацьдзе да ўсяго таго
новага, што непазьбежна народжаецца
й разьвіаецца.

Прыстасаванцы

З нагоды апублікаваньня хрушчоўска-
га «гасланьня» да пісьменьнікаў, кам-
пазытараў, майляроў і г. д. пад назовам
«За цесную сувязь літаратуры й мастац-
тва з жыцьцём народу» на бачынах га-
зэты «Літаратура і мастацтва» за 4 ве-
расня г. г. побач з пахвальнай перада-
віцай партыйнаму «генію» й «настаўні-
ку» зьявіліся таксама водгукі-прыра-
чоны адносна кампазытара Р. Пукста, пісьмень-
ніка Піліпа Пестрака, артыстага С. Біры-
лы й маладога літаратара Дзімітры Ка-
валёва. Усе яны, калі ня стылем, дык ад-
нолькавыя характарам, называючы «па-
сланьне» Хрушчова «важнейшым пар-
тыйным дакумантам па пытаньнях да-

лейшага разьвіцця савецкай літаратуры
й мастацтва» ды прызваваючы ўсіх пісь-
меньнікаў і наагул усе творча-культур-
ныя сілы крочыць за ўказаньнямі Хруш-
чова. Ведама, не абыйшлося таксама без
дакоры на тых, хто «зажадаў свабоды
творства», адмаўляў партыйнае кіраўніч-
тва ў літаратуры й мастацтве, заняўся
крытычным рэалізмам, а не сацыялістыч-
ным. Адным словам Хрушчоў зачараваў
так, як зачароўваў іх у свой час Сталін,
потым XX зьезд КПСС з сваімі «лібэ-
ральнымі» пастановамі ды нарэшце Шэ-
пілаў, які незадоўга аказаўся ў «анты-
партыйным» лягэры. Што-ж становіць

(Заканчэньне на 4-ай бачыне)

За мінулы тыдзень

(іс) 12-я сэсія Генэральнай Асамблеі
ААН пачалася пад знакам узмажнанай
сьцьдодзёнай вайны. Ужо толькі той факт,
што на гэтую сэсію патурбаваліся і Да-
лес і Грамыка, сьветчыць аб вазе, якую
да гэтага прывязваюць абедзьве вялікія
дзяржавы. Як да гэтага часу, розьгрыш
паміж Далесам і Грамыкам можна аблі-
чаць як 1:0, але гэта яшчэ не канчальна
дыстанцыя. Далес перасьцерагаў Савецкі
Саюз перад вялізарнай адказнасьцю, калі
ён дэфінітыўна адкіне заходнія пра-
пановы адносна разьбраеньня. Із свайго
боку Грамыка не шкадаваў Амэрыцы па-
грозаў, што, калі яна будзе зашмат ціка-
віцца Блізкім Усходам — гэта ўсяму сьве-
ту можа ня выйсці на здароўе.

Адным словам, адзін другому намахаў
кулакамі.

Усё-ж у гэты мамэнт можам запісаць
на перавагу Амэрыкі тое, што Генэраль-
ная Асамблея вялізарнай большынёй га-
ласоў пастанавіла ўлучыць на парадак
дзён і гэтай сэсіі вугорскае пытаньне, на
гледзачы на яры супраціў дэлегатаў ка-
муністычнага блёку.

Аднак, паўтарам, гэта яшчэ не апош-
няя рунда і неспадзеўкі ня выключаныя.

*

У Лёндане закончылася яшчэ адна не-
вясёлая камедыя — Міжпарлямэнцкая
Вунія. Як ужо сьветчылі самы назоў, у
гэтай імпрэзе звуніяціліся розныя пар-
лямэнты. Аднак «гладко» вышло на бума-
ге. Во што там маюць да чыньня
прадстаўнікі Вярхоўнага Савету СССР і
прадстаўнікі нейкага згуртаваньня ней-
кіх псэўда-паслоў Вугоршчыны?

Мы ўжо не гаворым аб прадстаўніках

Польшчы, бо там намаганьня захаваць
хоць нейкі эрзац пабляментарызму.

Вось-жа прадстаўнікі ангельскага і ін-
шых, запраўды дэмакратычных парля-
мэнтаў, гаварылі як роўным з савецкімі
і вугорскімі мар'янтэкамі. Мала гэтага —
яны мусілі праслухаць некалькі лек-
цыяў аб праўдзівай дэмакратычнасьці,
выяўленьнем якой зьяўляюцца падкаму-
ністычныя «парлямэнты».

Запраўды данс-макабра!..
Vult est mundus decipi — ergo decipiatur...

*

Літл Рок — малая скала, аднак вялікія
няпрыемнасьці. Паступкі амэрыканскіх
расістых выкарыстаныя ня толькі савец-
кай прапаганда, але і большавіцкія ды-
пламаты не абняхалі нагоды зарабіць
на гэтай, ня так ужо вялікай авантуры.
У патэнтаванай гаварыльні — Палацы
Нацыяў, якраз паводля маскоўскага гра-
фіку, аб гэтым гаварыў г. зв. «дэлегат»
Беларусі. Ён — рэч зразумелая — не га-
варыў, што беларускі народ ужо амаль
сорок гадоў церпіць маскоўскую дыскры-
мінацыю, што большавікі нятолькі паня-
волілі Беларускаю Рэспубліку, але і
знішчылі беларускую інтэлігенцыю, што
Беларусь знаходзіцца пад акупацыяй за-
межнай дзяржавы, што Беларусі рась-
сяляюць па ўсіх закутках Савецкага Са-
юзу — ён гаравыў аб дыскрымінацыі нэ-
граў у штаце Арканзас.

Няма сумлеву, што авантуры ў Літл
Рок — зьявішча сумнае і жалогоднае і
хіба ніхто ня будзе праўдываць разгулу
нацыстых. Тымбольш, што яны выступілі
супраць найвышэйшых інстанцыяў За-
дзіночаных Штатаў — прэзыдэнта і фэ-
дэральнага суду.

У шырокай дыскусіі на тэму г. зв. рас-
пакоўваньня, ведзенай свайго часу на
бачынах «Бацькаўшчыны», большыня
тых, якія забіралі ў ёй голас, выказалі
думку, што фактычна прыйманьне гра-
мадзянства тых дзяржаваў, дзе знайшла
гасьцінны прытулак нашая эміграцыя —
гэта ніякая зрада з нацыянальнага гле-
дзішча. Наадварот, былі зусім абгрунта-
ваныя выказваньні, што, будучы раўна-
праўным грамадзянінам тае ці іншае
дзяржавы, наш эмігрант можа зрабіць
куды больш для беларускае справы,
чымся будучы звычайным безьдзяржаў-
ным чужынцам.

Бясумлеўна, быць добрым, чэсным і
ляляльным грамадзянінам якой-небудзь
свабоднай, дэмакратычнай дзяржавы,
зусім не стаіць на перашкодзе да таго,
каб застацца добрым і дзейным Белару-
сам. І трэба з прыемнасьцю адцёміць
той пазытыўны для нас факт, што большы-
шыня нашага найбольш актыўнага эле-
мэнту, стаўшыня грамадзянінам Амэрыкі
ці Канады, зусім ня перастала быць тым,
чым была — беларускімі патрыётамі.
Да іхнай беларускасьці ня маюць зась-
цярэюць тыя краі, грамадзянамі якіх
яны сталіся. Наадварот — маюць да іх
пашану за іхны ідэялізм, актыўнасьць і
адданасьць беларускай справе.

Але калі мы можам цешыцца гэтым
зьявішчам, дык гэта ня значыць, што ў
нас на гэтым адрэзку ўсё ідэальна, усё
ў парадку на сто процэнтаў. Няма роду
бяз выраду — кажуць людзі. Так яно і ў
нас.

Нэафітызм — зьявішча наагул старое
як сьвет. А ўжо прыказкавая «руплі-
васьць нэафіты» набыла такога адмоў-
нага значэньня, што яна для чэснага ча-
лавека мае той самы пагардлівы адцень,
што і «Юдавы сярэбранікі». «Большы
каталік за Папу Рымскага», ці «большы
хрысьціянін за Хрыста» — звычайныя й
лягчыны азначэньні нэафіты — ніколі
ў нас не спалучаліся з паняцьцямі чала-
века чэснага й справядлівага. І ня выг-
лядае, каб інакш думалі, прыкладам,
Амэрыканцы, калі бачаць Беларусь ў
ролі большага Амэрыканца, чымся сто-

Таксама — рэч зразумелая — што ў
Савецкім Саюзе такое зьявішча мела-б
зусім іншы фінал: некалькі дзсяткаў
людзей сханіла-б па куску водава ў па-
тыліцу, а некалькі тысяч паехала-б да-
ць белых мядзведзяў, г. зн. туды, куды
чорт раз у год на лыжах можа да-
ехаць. А тут дэмакратыя. А у Амэрыцы
пацнечка некалькімесячная валынка, па-
куль нейкага Фаўбуса можна будзе «па-
цягнуць за адказнасьць».

З апошніх вестак мы даведваемся, што
прэзыдэнт Айзэнгаўэр апублікаваў зва-
рот да жыхароў гораду Літл Рок, у якім
заклікае падпарадкавацца пастановам
фэдэральнага суду. У звароце сказана,
што калі жыхары Літл Рок не падпа-
радкаваюцца пастановам фэдэральнага
суду, а забурэньні будуць прадаўжацца,
для ўстанавленьня парадку ў горадзе бу-
дуць пасланыя часткі фэдэральнага вой-
ска. Як бачым, прэзыдэнт сказаў сваё
моцнае слова.

Калі мінулы восеняй дваццаць савец-
кіх дывізіяў залівалі крывёй Вугоршчы-
ну — гэта была «братэрская дапамога ву-
горскаму народу». Калі Арганізацыя За-
дзіночаных Нацыяў прававала разгля-
даць гэтыя жудасныя злачынствы — бы-
ло «грубае ўмешваньне ў нутраныя спра-
вы Вугоршчыны». Але падскокі боль-
шавіцкіх гора-дыпламатаў у справе ля-
кліных сьвістваў у штаце Арканзас —
«абарона пралетар'яту перад капіталі-
стычным прыгнётам».

Што-ж — маскоўская дыялектыка на
маркса-ленінскай аліве. Або скрыва-
ваньне сабакі з самакатам...

Толькі як доўга можна гэта талера-
ваць?..

працэнтны «янкі». А што сярод нашых
эміграцыі такія ёсьць — гэта бясспрэч-
ны факт. Няглыбокія розумам, а яшчэ
менш шляхотныя душой і сэрцам, праіс-
наваўшы некалькі гадоў у розных ляге-
рах зь мянушкай «Ды-Пі» ды вырываў-
шыся нарэшце на «амэрыканскія воды»,
дзе ўсё захапляе і ўсё пацтвае, людзі
гэтае натуре, нярэдка саромячыся свай-
го беларускага паходжаньня, адкідаюць
усё, што іх вяжа з гэтым паходжань-
нем ды амэрыканскім тэмпам імкнуча,
каб як найхутчэй, хаця навоўкі, пака-
заць сваю поўную амэрыканскасць.

Ды мала-ж навоўкі: каб быць ў парад-
ку перад самым сабой, такі «амэрыка-
нец» пачынае на свой лад штурчаць амэ-
рыканізаваць сваю душу. І ў суме атры-
моўваецца... жалюгодная карыкатура!
А падыходзіць з такой карыкатурай.
Ня толькі Беларусь, краіна якая яго вы-
карміла, выклікае ў яго пагарду ці абь-
якавасьць, але наагул усё, што паза Амэ-
рыкай — гэта дрэнна, нічога ня вартае...
«У нас, Амэрыканцаў... і то з такой
м'янай, быццам-бы ён быў суаўтарам амэ-
рыканскае канстытуцыі ці вяртанам з
вайны за незалежнасьць Амэрыкі. Гэта
дрэнныя й шкодныя «амбасадары» Амэ-
рыкі! (Аб іхным «амбасадарстве» бела-
рускім і гаварыць не даводзіцца).

Нярэдка даводзіцца гутарыць з Амэ-
рыканцамі. Можна дыскаутаваць на са-
мыя розныя тэмы, можна закранаць
дражлівага характару палітычныя праб-
лемы, але дыскусія застаецца на ўзроў-
ні, бо ў іхну ўваходзяць толькі факты
і аргументы а не падхалімокая «руплі-
васьць нэафіты».

Пры гэтым трэба адцёміць, што боль-
шыня краёў, дзе пасяліліся нашы эмі-
гранты, даючы сваё грамадзянства вы-
магаюць толькі лялянасьці. Падхалі-
ства нашых нэафітаў зусім не ляжыць у
інтарэсе гэтых дзяржаваў.

Цікава на гэтым фоне прывесць такі
факт: Зь ініцыятывы Айзэнгаўэра ў
Амэрыцы паўстала арганізацыя «People-
to-People-Program» (Праграма — Людзі
да Людзей), пры якой знаходзіцца Камітэт
Нацыянальнасьцяў. Сябрам Камітэту
зьяўляецца сам прэзыдэнт ЗША. У Мэма-
рандуме Камітэту Нацыянальнасьцяў
выпрацавана восем пунктаў праграмы,
якая мае праводзіцца ў жыцьцё. Пункт
шосты мэмарандуму ў дачыньні да
эмігрантаў фактычна зводзіцца да таго,
каб яны папярэдывалі сярод амэры-
канскага грамадства веды аб краях свай-
го паходжаньня, каб дзяцей сваіх наву-
чалі роднай мовы й гісторыі сваіх наро-
даў, бо толькі гэтакім чынам яны най-
больш змогуць прынесці карысьці Амэ-
рыцы ў ейным імкненьні да справядлі-
вага міру, абатэрга та ў ўзаемнай паша-
не й зразуменьні ўсіх людзей сьвету.

Ня менш вельмі яна й тое, што здарыла-
лася ў гэтым годзе ў Канадзе. Яшчэ ў
лпені сёлета польская газэта «Амэрыка-
Эхо» пісала наступнае: «На сходзе рэ-
дактараў рознамоўнае прэсы «Ethnic
Press» у Таронта, Джон Дыфэнбэргер вой-
стра асудзіў тых людзей, што саромяц-
ца сваіх сабскіх прозьвішчаў: «... І
лепш паважаю тых людзей, якія не
змянілі сваіх прозьвішчаў, чымся тых,
што гэта зрабілі, судзіць што праз гэ-
та яны сталіся нечым, чым фактычна ня
ёсьць». Падобнае становішча што да
зьмены сваіх родавых прозьвішчаў за-
няў нядаўна прэм'ер правінцыі, Квібэк
Дуплэсіс, адкідаючы заяву Паляка на
зьмену прозьвішча польскага на прозь-
вішча чужое. Прэм'ер Дуплэсіс асьве-
тчыў, што, польскае прозьвішча ў Ка-
надзе ня горшае ад прозьвішча фран-
цускага ці ангельскага».

Як бачым, гэтыя дзяржавы ня толькі
не зацікаўлены ў спрыяньні й пашы-
раньні «руплівасьці нэафітаў» сярод
эмігрантаў, але наадварот, поўнасьцю
здаюць сабе справу, што гэта ня прыня-
се ім карысьці. І зусім лягчына: калі «Х»
ці «У» учора быў Палякам ці Беларусам,
а сьняня, маючы нагоду, імкнучыся як
найхутчэй стацца Канадцыянам ці Амэ-
рыканцам, і то такім, каб і сьледу не
засталося ягонае папярэдняе прыналеж-
(Заканчэньне на 4-ай бачыне)

Із залі паседжаньняў Задзіночаных Нацыяў

(Заканчэньне, гл. № 38 (372))

(Ад собскага карэспандэнта зь Нью Ёрку)

12 верасьня да абедзеннага перапынку выступалі дэлегаты Кубы, Костарыкі й Гішпаніі.

Дэлегат Кубы, гаворачы аб народным характары паўстаньня, папытаўся, чаму ні савецкі, ні вугорскі дэлегаты не гавораць, дзе была вугорская армія ў часе паўстаньня. Гэта-ж вугорская армія павінна была выступаць супраць контррэвалюцыі, калі такая мела месца ў Вугоршчыне. **«Пашто было запрашаць савецкую армію?»** — запытаўся прадстаўнік Кубы. Далей ён адцёміў: **«Моладзь, жанчыны, студэнты і прафэсары якраз і былі тыя, што паўсталі ў Вугоршчыне, дамагаючыся свабоды для свайго народу і пратэстуючы супраць савецкае тыраніі».**

Прадстаўнікі Костарыкі й Гішпаніі пацвердзілі аб'ектыўную вартасць рапарту Камісіі ЗН, пацвердзілі нацыянальны й масавы характар вугорскага паўстаньня ды заявілі, што яны будуць галасаваць за рэзалюцыю, якая асуджае савецкую збройную інтэрвенцыю ў Вугоршчыне.

На пасляабедзненным паседжаньні прамаўлялі дэлегаты Гватэмалі, Сальвадору, Чэхаславаччыны, Пакістану, Вірмы, Канады, Францыі й Вугоршчыны.

Дэлегат Гватэмалі заявіў, што цяперашні рэжым у Вугоршчыне прытрымоўваецца пры жыццці савецкай дзяржавы, Рапарт Камісіі пяцёх аб вугорскім паўстаньні прадстаўнік Гватэмалі ўважае за **«манументальны гістарычны дакумант глыбокага маральнага й палітычнага значэньня».** Дэлегат Гватэмалі прапануе Задзіночаным Нацыям зьвярнуцца з заклікам да Савецкага Саюзу спыніць рэпрэсіўныя меры ў Вугоршчыне.

Прадстаўнік Сальвадору таксама абвінавачваў Маскву за ўмешваньне ў нутраннія справы Вугоршчыны. Ён заявіў, што пагадненьне, паводля якога Савецкі Саюз атрымаў права трымаць свае збройныя сілы ў Вугоршчыне, было палітычнай памылкай. Варшаўскі пакт ніякім чынам не апраўдвае савецкай інтэрвенцыі. **«Вугорскі народ ахвяра агрэсіі з боку вялікае дзяржавы»** — закончыў ён.

Дэлегат Чэхаславаччыны заявіў: **«Ні Генэральная Асамблея, ні ніякая іншая арганізацыя Задзіночаных Нацыяў не кампэтэнтныя ў справе вугорскага пытаньня, якое мае чыста нутраны характар».** Міжнародную Камісію Задзіночаных Нацыяў, якая падала на Генэральнай Асамблеі дакумэнтальны рапарт аб вугорскай рэвалюцыі прадстаўнік Чэхаславаччыны абвінавачваў у тым, што яна была створаная пад ціскам Задзіночаных Штатаў Амэрыкі. Рапарт Камісіі — на ягоную думку — гэта ананісны паклёп, вытрыманы ў духу амэрыканскае прапаганды. Ён заявіў таксама, што вугорскі ўрад, зьвяртаючыся да Савецкага Саюзу з просьбаю дапамогі, выканаў адзін з пунктаў мірнае ўмовы. Тое самае зрабіў і Савецкі Саюз, даючы гэтую дапамогу. Чэхаславацкі прадстаўнік дадаў, што калі-б, як ён сказаў, контррэвалюцыя пе-

рамагла ў Вугоршчыне, дык гэта магло-б выклікаць трэйцюю сьветаваю вайну.

Дэлегат Пакістану сказаў, што паўстаньне ў Вугоршчыне было агульнанародным рухам за свабоду, што гэтая падзея мае міжнародны характар, што вугорскае паўстаньне ўсё яшчэ не разьвязанае ды што вугорскаму народу трэба дапамагчы самому вызначыць сваю будучыню. Ён падтрымаў прапанову ангельскага дэлегата выбраць прадстаўніка Тайлянду Вайта Якона на адмысловага прадстаўніка ЗН для перамоваў з Савецкім Саюзам у справе абароны суверэнных правоў вугорскага народу.

Прадстаўнік Вірмы заявіў наступнае: **«Мы застаёмся перакананымі, што тое, што здарылася ў Вугоршчыне, было ў груньце спонтанічным нацыянальным паўстаньнем. Мы таксама трымаемся пэўнага, што гэты нацыянальны ўздых будзе здушаны збройнай сілай Савецкага Саюзу ды што накінуты Вугоршчыне рэжым ня быў выбраны самым народам. Мой урад уважае, што вугорскі народ мае прыроднае права сам разьвязваць сваю будучыню бязь ніякага ўмешваньня збоку».**

Дэлегат Канады прыгадаў, што толькі ў вадной Канадзе знаходзіцца больш за 35.000 вугорскіх уцекачоў. Уцекачы гэтыя, — сказаў ён — прынеслі з сабой гэтыя дадзеныя, якія цяпер сабраныя і Камісіяй ЗН. Вугорскае паўстаньне было **«стыхіійным нацыянальным рухам, накіраваным на здабыццё незалежнасьці».**

Прадстаўнік Францыі заявіў, што рапарт Камісіі пяцёх — гэта аўтэнтычны й аб'ектыўны дакумант. Пасля аналізу адпаведных пунктаў Варшаўскага пакту, які ніякім чынам не апраўдвае савецкай інтэрвенцыі ў Вугоршчыне, дэлегат Францыі дадаў, што ўсе атрымоўваныя дагэтуль весткі з Вугоршчыны даводзяць, што кадаравы рэжым не датрымаў дадзеных народу абяцанняў.

Потым папрасіў слова дэлегат Вугоршчыны. Ён адказаў на пьверджаньне

Аб „рупнівасьці нзафітаў“

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

насьці, дык якая зарука, што заўтра пры якой-небудзь іншай нагодзе ён ня будзе ў такі-ж самы спосаб заціраць сьляды свае канадыйскасьці ці амэрыканскасьці ды дапасоўваць сабе новую апраніху. Мы, Беларусы, выходзячы з нашага палажэньня ў мінулым, мелі найбольш магчымасьці пазнаць гэтую катэгорыю людзей. Яны для кажнага верныя й адданыя ў той час, чыё імя носяць, і калі гэтае імя ім у дэдзены час выгаднае. Толькі тады.

З гэтым агідным зьвявішчам, хоць мо, дзякаваць Богу, і ня так шырока распаўсюджаным у нашых радох трэба, вёсьці наважаннае змаганьне, хоць, з другога боку, гэтае змаганьне так цяжкае, як цяжка хвалышывую душу вывесці на здаровы шлях. А Амэрыканцаў перасьперагаем: сьцеражэцца «амэрыканцаў» большых за вас!

А. Галубіцкі

прадстаўніка Кубы, у якім гэты апошні назваў вугорскага дэлегата Расейцам і савецкім грамадзянінам. Ён стараўся катэгарычна запярэчыць гэтаму цьверджаньню.

На ранішнім паседжаньні 13 верасьня прамаўлялі прадстаўнікі Вэнэцуэлі, Эквадору, Уругваю, Індыі, Югаславіі, Нарвэгіі і нацыянальнага Кітая.

Дэлегат Вэнэцуэлі высока ацаніў гэраічнасьць вугорскага народу ў змаганьні за свой нацыянальны лёс. У гэтым-жа духу прамаўлялі прадстаўнікі Эквадору і Уругваю, прызнаючы аб'ектыўную вартасьць запрапанаванаму Генэральнай Асамблеі рапарту аб вугорскай рэвалюцыі. Гаворачы аб вялікай колькасьці вугорскіх уцекачоў на Захадзе, дэлегат Уругваю запытаўся ў удзельнікаў асамблеі: **«Але-ж ці можам мы ўважаць за здрадніцаў і крыміналістых 20.000, не, 30.000, не, 50.000 — 150.000 Вугорцаў, якія перайшлі граніцу, каб выратаваць сваё жыцьцё і гонар сваіх сыноў?»**

Прадстаўнік Індыі заявіў новае становішча ў дыскусіі над вугорскай праблемай. Ён сказаў, што асуджэньне Савецкага Саюзу прынесла-б непатрэбныя камплікацыі. Аднак ён заўважыў, што гэта не абазначае, што Індыя апраўдвае агрэсію Савецкага Саюзу ў Вугоршчыне. Ён дадаў таксама, што **«мы забавязаныя падтрымоўваць палітыку нацыянальнае свабоды, каб забесьпечыць поўны суверэнітэт дзяржаваў — сяброў ЗН».**

Югаслаўскі дэлегат у сваім кароткім выступленьні прабаваў таксама заняць самастойнае становішча што да вугорскага пытаньня, выказваючы сумлеў у аб'ектыўнай вартасьці рапарту Камісіі пяцёх. Ён сказаў, што такі падыход да справы не дапаможа вугорскаму народу ў ягоных цяжкасьцях. **«Трэба пачынаць шырокую эвалюцыю ў кірунку палепшаньня міжнароднага становішча»,** — заявіў ён.

Дэлегат Нарвэгіі катэгарычна падтрымаў рэзалюцыю і заявіў: **«Мы хочам ня толькі міру, але міру із справядлівасьцямі».**

Пасля абеду першым узяў слова дэлегат Кубы і зрабіў спраставаньне. Аказваецца, ён пераблытаў прозьвішча ранейшага вугорскага дэлегата зь цяперашнім, прыпісваючы цяперашнім савецкае грамадзянства, што ў запраўд-насьці датычыла ягонага папярэдніка.

Пасля яго ўзяў слова дэлегат Чылі, паддзяржваючы рэзалюцыю ды заяўляючы: **«Царства тэорору ў Вугоршчыне працягваецца і ўзмацняецца».**

Дэлегат Вугоршчыны яшчэ раз папрасіў слова і ў доўгім, бадай двухгадзінным пералічэньні дадзеньняў ў довад адноўленага пасля забурэньняў дабрабыту вугорскага народу.

Затым слова ўзяў дэлегат Украінскае Савецкае Рэспублікі. Ён заявіў пратэст супраць абмяркоўваньня вугорскае праблемы ў ЗН. Ён запярэчыў, між іншага, распаўсюджваньнем у свой час чуткам, што быццам падчас дэпартацыі Вугор-

Гэраізм і «гэраізм»

«Гэраізм — гэта рыса маладосьці», — пад гэтакім назовам надрукаваў у «Чырвонай зьмене» свой невялікі артыкул Раман Сабаленка. Назоў не блгі, але сьвежасьці няма ў ім ніякай: сутнасьць ягонага зьместу ня толькі ператоптаная, але і даўно скаптыгаваная савецкаю прэсаю, як таё кірмашовае плошча. І то пад гэтую, старую, зашмудльваную аднабковым прапагандовым асьвятленьнем камбінаную слоў Сабаленка падпіхае савецкую мерку маладосьці і гэраізму...

Мы не адмаўляем гэраізму савецкае моладзі, бо з такога адмаўленьня выпіралася-б, як шыла зь мяшка, такая-ж няпраўда, якая выпіраецца з Сабаленкавага цьверджаньня, што «ні ў вадной капіталістычнай краіне сьвету ня было, няма і ня будзе такіх гэрояў», як той невядомы Раману Сабаленку хлапчук, у якога «на грудзях пад прасоленай салдацкай гэмнасьцёркай была прастрэлена кніжка Нікалая Астроўскага «Як гартавалася сталь»... і з таго, што «... жлобінскія падполышчкі, юныя мсьціўцы зь Віцебшчыны і Сыкідзельшчыны — хіба гэта не працяг вобразу Паўкі Карчагіна?»

Наадварот, мы ня толькі прызнаем гэраізм беларускае моладзі й моладзі іншых паняволеньных рэжымам большавіцкае дыктатуры народаў — мы прызнаем яго ў шмат шырэйшым і глыбейшым, як Сабаленка пляне, прызнаем, сьцьвярджаючы і сьхіляем перад ім свае галовы. Справа ў тым, што гэраізм не адзін — ёсьць некалькі **гэраізмаў** і ўсе яны розныя; колькасьць і якасьць **гэраізмаў** залежыць ад таго, хто, празь якую прызму і зь якога пункту гледжаньня глядзіць на праву гэраізму.

Раман Сабаленка глядзіць на гэраізм беларускае моладзі праз усечаную прызму і не з свайго, а з большавіцкага пункту гледжаньня. Ягоны гэраізм — гэта **гэраізм малыякавы, гэраізм мамэнту** —

.....

цаў у Савецкі Саюз у канцы 1956 году ў Кіеве адбыўаліся студэнцкія дэманстрацыі пратэсту.

Дэлегаты Дамініканскай Рэспублікі й Партугаліі выказалі сваю салідарнасьць з вугорскім народам, далі высокую ацэнку рапарту Камісіі пяцёх і падтрымалі рэзалюцыю, што асуджае Савецкі Саюз за праліццё крымі ў Вугоршчыне.

Пасля перапынку ўзяў слова дэлегат Беларускай ССР Гурыновіч, які заявіў: **«Дэлегацыя Беларускай ССР прылучаецца да думкі тых дэлегатаў, якія заявілі аб недапушчальнасьці й незаконнасьці абмяркоўваньня ў ЗН гэтак звананага «вугорскага пытаньня».**

Далей прадстаўнік Ганы заявіў: **«Я хацеў-бы толькі сказаць, што, на думку мае дэлегатаў, Асамблея ня выканае свайго заданьня, калі яна ня прыме рапарту й рэзалюцыі, якія ляжаць цяпер перад намі».**

Пасля прыняцця рэзалюцыі Генэральная Асамблея ўпаўнамочыла прадстаўніка Тайлянду вёсьці ў будучыні ад імя Задзіночаных Нацыяў перамовы з Савецкім Саюзам у справе Вугоршчыны. На гэтым надзвычайнае сьсія Задзіночаных Нацыяў, прысьвечаная вугорскаму пытаньню, закончылася.

А. Б.

(Заканчэньне на 3-ай бачыне)

Творы Максіма Багдановіча

ПЕРШАЯ ЛЮБОЎ

Ўжо позна. Змрок вяснянай ночы
На вузкіх вуліцах ляжыць.
А мне — вясёла. Блішчаць вочы,
І кроў ад шчасьця аж кіпіць.

Іду я радасны, харошы,
Зьнікае з сэрца пустата...
А пад гумоваю галёшай
Ціхутка хлюпае слата.

— (*) —

* * *

Маркотна я чакаю. Для чаго ты
Ня выйдзеш з хаты ў парны поўдзень зноў?
Тады-б, напэўна, вышлінулі боты
Па мяккім па асфальце рад сьлядоў.

І я, нявідны для цябе і бледны,
Ня бачачы нічога круг сябе,
Прыпаў-бы к ім... І вось чакаю бедны:
Ці-ж хутка зьзявіцца канец журбе?

* * *

Пад цемем цёмных ліп, схаваў што нашу пару,
Мы йдзём праплёванай дарожкай па бульвару;
Акуркі, шалупа, паперкі пад нагамі, —
Ды ці прыкмечу іх, калі іду я з Вамі?
Праз дымчасты крышталі празрыста-цёмнай ночы
Ідучых міма нас людзей зіяюць вочы;
У цемні к нам плывуць рубіны папяросаў,

Ліхтарні блеск адкрыў на ліпе россып росаў...
Ах, колькі ёсьць красы цудоўнай поруч з намі,
Калі глядзець вакол дзіцячымі вачамі!

— (*) —

СРЫБНЫЯ ЗЬМЕІ

(З цыклію «Вадзянік»)

Срыбнымі рожкамі ймгліцца
Зь цёмных нябёс маладзік;
Возера плешча, бурліцца,
Рушыцца ў ім вадзянік.

Ў хвалях гуляць выпушчае
Зь віру зьмяю за зьмяёй;
Вось іх грамадка ўсплывае,
Срыбнай ірдзіцца луской.

Будуць яны ўсю ноч віцца,
Ў хвалях хрыбтамі блішчаць;
Будуць сьціскацца, круціцца,
Гэтак да раньня гуляць.

Сьвечычы блескам чырвонца
Праз парадзелую ймглу,
Пусьціць, усходзячы, сонца
Ў іх залатую іглу.

Зьгіне зьмяя за зьмяёю,
Зьнікне зь нябёс маладзік.
Доўга па іх пад вадою
Будзе ўздыхаць вадзянік.

— (*) —

* * *

(З цыклію «Лясун»)

Ліецца па бары шырокі, поўны шум,
Гудзіць паміж гальяй старых сасон сувора, —

І ціхне на душы змаганьне хворых дум
Пад гук спакойны, роўны бору.

Там, пэўна, ціха калыхае лясунка,
Сьпяваючы над ім, старая лясунка,
Пад сьлёў суворы вольна ўзрослага сынка
Абміне дум разьбітых ліха!

Ён зможа ўсё ў бары пазнаць і перажыць, —
І кжны трэск, і стогн, і звонкі птушы сокат;
Душы яго знаёмым, родным мусе быць
І —гук грымот, і траўкі шопат.

Няхай яго дні ў даль бязьмежную сплывуць, —
Ня спудзіць сьмерць таго, хто жывіў так цэльна, вольна!

Ў душы спляснуў агонь! Яго заліла муць...
І сэрцу беднаму так больна!

* * *

Разгарайся хутчэй, мой агонь, між імглы, —
Хай цябе шум вятроў ня пужае:
Пагашаючы яны аганёчкі малы,
А вялікі — крапчэй разьдзімаюць.
Разгарайся хутчэй, зігаці, аганёк, —
Каб, калі і замёр ты бяз долі,
Ўсіх спужаў-бы страшныя, абступіўшы іх, змрок,
Хай агнёў не гасілі-б ніколі.

— (*) —

1912

* * *

Усё ў жыцці мне даўно ўжо абрыдла,
З сэрца зьнікла і назласць і жаль,
Не падымуцца больш мае скрыдлы,
Не памкну я ў сіною даль.
Нудна льлюцца, марудны і шэры,

Да аграрнае рэформы

У н-ры 30 (364) «Б-ны» (гл. «Да аграрнае рэформы») мы абяцалі вярнуцца да некаторых аспектаў закранутае праблемы. За гэты час у «Б-не» зьявілася яшчэ колькі артыкулаў на гэтую тэму, што трэба толькі вяртацца. Вязумоўна, мае поўную рацыю сп. А. Клімовіч, што гэтыя артыкуламі нельга разьвязаць так важнага пытаньня будучыні — яно патрабуе глыбокага вывучэньня факовымі сіламі. Мы-б да гэтага дадалі, што навет і ў такім выпадку на ўдасца ўлічыць усіх аспектаў і распрацаваць дакладна ўсе дэталі. Галоўнае — гэта выпрацаваць асноўныя лініі будучае рэформы, пастарацца знайсці разьвязку праблемы ў прынцыпе, будучы элястычнымі ў дэталіх $\geq$ пакідаючы ў прынцыповых рамках месца на адпаведныя зьмены ці дапаўненьні.

Аднак і газэтныя артыкулы маюць вялікае значэньне. Яны, як мы ўжо казалі раней, узбуджаюць дыскусію, выкрываючы разыходжаньні ў падыходзе да справы, выяўляючы дасюль неасьветленьня аспэкты праблемы, паказваючы на перашкоды, на якія будзе натыкацца плянаваная рэформа. У газэтных артыкулах можна таксама затрымоўвацца й на дэталіх рэформы — гэта можа выявіцца карысным у будучыні.

Хацелася-б выказаць пажаданьне, каб у дыскусіі над формай землекарыстаньня ў незалежнай Беларусі казалі сваё слова й нашы сяляне, якім гэтае пытаньне найбольш блізкае ды найбольш знаёмае з дасветчаньня. Хай іх не палохае пярэ — ня трэба быць журналістам, каб выказаць сваю думку на балонах газэты ў той ці іншай форме — калі ня ў форме артыкулу, дык прынамся ліста.

Гэраізм і «гэраізм»

(Заканчэньне з 2-ай бачыны)

няволі. Ёяда толькі ў тым, — і гэта вельмі няпрыемна, — што Раман Сабаленка й да яго падобныя, якія вырасталі на жыцьцёвай вадзе гэтае крыніцы, забруджваюць яе, карабачычы рысу маладосці генэральнай лініі КІСС.

Нам вельмі хацелася-б, каб Раман Сабаленка, або хто-небудзь іншы з беларускіх пісьменьнікаў расказалі Беларусам аб лёсе асобных герояў Другой сусьветнай вайны, напрыклад, аб лёсе Зіны Тусналобавай з гораду Полацку. Пра яе сказана вельмі-ж мала ды й то ня пісьменьнікам, а капітанам савецкай арміі, вайсковым журналістам Грыцанам у ягоным лісьце ў рэдакцыю газэты «Советская Белоруссия» (14 верасня 1957 году). Зіна — бяз ног і бяз рук, Зіна — вялікі гэрой... Вось што піша яна згаданаму нам капітану: «... **Вашай просьбы выканаць не магу... Патрэбныя фотаздымкі ёсьць у Менску, у Музеі Айчыннай Вайны. А калі шчыра сказаць, дык мне вельмі надакучылі падобныя лісты. Хацелася-б забыцца пра мінулае. У 86-ці газэтах напісана аб маім гэраічным учынку. А што гэта дало мне? Прышоў час ужо падумаць і аб маіх падрабях. На адказы я трачу шмат грошай, а**

Таму, паважаныя сяляне — чакаем на **Вашы** водклікі!

Але вернемся да самой праблемы, ці, лепш сказаць, да некаторых аспэктаў яе.

Пакінуўшы збоку прынцыповыя пытаньне — вёска, хутар ці пасёлак — сваю думку мы ўжо выказалі й абгрунтавалі раней (пасёлак) — зусім незалежна ад прынятага прынцыпу стаіць пытаньне вялічынны зямельных надзелаў. Бадай усе, што забралі голас у дыскусію, казалі некалькі слоў у гэтай справе. Сп. Ул. Ш. кажа, што «... хутар павінен быць поўназямельны, г. зн. дастатковы, каб із сярэдняй сям'ёй зарабіць сабе й сям'і на хлеб, на паправу гаспадаркі, на неабходны сельскагаспадарскія машыны». Зусім правільна, калі да гэтага дадаць, што ня толькі сярэдняя, але й вялікая сям'я мусіць магчы поўнасьцяй пакрыць свае партэбы з прыдзеленай ёй зямлі. Сп. Клімовіч уважае, што сярэдні надзел павінен быць 15 гэктараў; за максімум ён уважае 20, за мінімум — 5 гэктараў. Сп. В. Б. ня выказвае беспасярэдня свае думкі што да вялічынны надзелу ў будучыні, але зь ягонага артыкулу вынікае, што ён прыкліаецца да прынцыпу Прышчэлава — ня менш за 5 гэктараў на сям'ю.

Што максімум і мінімум надзелу павінны быць вызначаныя — гэта хіба ня выкліча пярэчаньняў зь ніякага боку. Сярэдняя гаспадарка будзе недзе пасярэдзіне паміж гэтымі двума полюсамі. Але хіба кжны таксама згодзіцца й з тым, што сярэдняя вялічынны надзелу будзе ў першую чаргу залежаць ад канкрэтных дадзеных — ад плошчы, галоўным чынам ворнае зямлі, затым сенажаццёў, лесу й г. д. Бяз гэтага нельга прапанаваць такога ці іншага надзелу — вобмацкам

цэнсія ў мяне вельмі маленькая... Але нікому і ў галаву ня прыходзіць паікавіцца, як я живу. А я-ж да апошняга часу выплачваю пазыку, узятую на пабудову дому, страху маёй кватэры працакае. Я ня маю ніякага транспарту... Летам я знаходжуся на дварэ і бачу адно неба, а зімой мяне акружаюць чатыры сьляны. Прабачце, што я вам так шчыра напісала. Вы чалавек вайсковы і разумееце мяне» (падкрэсьленьне наша — У. Д.).

Хіба-ж ня варта было-б пацікавіцца жыцьцём Зіны Тусналобавай, пацкавіцца, зразумець і напісаць пра гэраічную палачанку — ахвяру балышавіцкай дыктатуры. Яна-ж двойчы гэрой: гэрой вайны і гэрой перамагаьня пакутнага жыцця бяз рук і ног. Выкарысталі і выкінулі...

Так, гэраізм — гэта рыса маладосці, але на гэраізм трэба глядзець не з крамлёўскага муру й не вачыма Дзяржынскага, а зь беларускіх нацыянальных пазыцыяў, вачыма свайго народу вачыма герояў пакуты — вачыма ахвяраў дыктатуры.

У. Дудзіцкі

тут нічога ня зробіш. Таму ўсім хіба будзе цікава пазнаёміцца з пэўнымі лікамі, атрыманымі намі ад сп. В. Б., які гэтым пытаньнямі сьстэматычна займаецца.

Ніжэй пададзеныя лікі датычацца толькі тэрытарыяльна абрэзанай Беларусі — БССР. Гэта трэба мець наўвече, але яны ўсё-ж даюць нам прыблізны вобраз існуючага цяпер палажэньня й на цяляй нашай Бацькаўшчыне.

Вось-жа, у БССР на 20 300 000 гэктараў агульнае плошчы ёсьць цяпер 6 100 000 гэктараў ворнае зямлі; на 100 гэктараў ворнае зямлі прыпадае каля 43 гэктараў сенажаццёў, інакш кажучы — у БССР ёсьць цяпер больш за два з палавінай міліёна гэктараў сенажаццёў. Акрамя таго, плянуецца яшчэ асушэньне на Палесся 2 913 000 гэктараў зямлі, якая пэўна-ж падзеліцца на ворную й сенажаці. Ня маем, нажал, падрукоу дадзеных аб плошчы лясоў, але гэта ўжо й ня так важна.

Застаецца другі фактар — людзі. Як ведаем, паводля апошніх савецкіх афіцыйных дадзеных, БССР налічвае цяпер толькі 8 000 000 насельніцтва. Гэта, зразумела, тлумачыцца ня толькі страатамі, спрычыненымі вайной, але й злачынай палітыкай расейска-балышавіцкіх акупантаў, якія сьведама й сьстэматычна абязлюдніваюць нашу краіну, выселяючы лепшы элемент, а перадусім моладзь, у пустыры ўсходу.

Цікава цяпер даведацца, якую частку насельніцтва Беларусі складаюць у наш час сяляне. Паводля савецкіх афіцыйных крыніцаў, у БССР налічваецца цяпер каля 1 міліёна 200 тысяч прамысловых работнікаў. Калі дапусьцім, што сярэдняя сям'я складаецца з 4 асобаў ды што з кажнае работніцкае сям'і працуюць па 2 асобы ў прамысловасьці, дык прыйдзем да выснаву, што каля 4 міліёнаў — каля 50% насельніцтва БССР — зьяўляецца работніцкім! Гэта (з усімі засьцярогамі) — пацвярджаецца й агульнымі працэнтнымі суадносіннямі насельніцтва цэлага СССР, дзе цяпер 52% агульнае колькасць насельніцтва прыпадае на прамысловых работнікаў і ўрадаўцаў, а 48% — на працаўнікоў сельскай гаспадаркі, інакш кажучы — на сялянін. Напэўна шмат каму з чытачоў вышэй пададзеныя суадносінны насельніцтва ў Беларусі — зразумела, прыблізныя суадносінны — будуць вялікай неспадзеўкай, як яны й былі для аўтара гэтых радкоў. Усё-ж факт застаецца фактам — і перасцярэгай для тых, хто схільны ігнараваць ці хоць-бы недаацэньваць важнасць і вайстрыню работніцкага пытаньня ў будучай беларускай дзяржаве.

Але да тэмы. Трэба ўважаць, што з момэнтам здабыцця незалежнасьці суадносінны розных групаў насельніцтва зьмяняцца на карысьць сялян. Папершае, шмат нашых суродзічаў-сялян, вывезеных балышавікам, зажадаюць вярнуцца на Бацькаўшчыну; падругое, на зямлю — сваю собскую — напэўна захочуць вярнуцца і шматлікія выходцы вёскі, якія апошнім часам яе пакінулі, уцякаючы ад калгаснага прыгону й галечы.

Для паўніні вобразу можа варта дадаць і нашу эміграцыю.

Як-бы там ні было, у вольнай Беларусі, на нашу думку, прамысловыя работнікі й інтэлігенцыя будуць складаць да 40% насельніцтва. Калі — дзеля прасьціні падліку, прыняўшы, што падобныя суадносінны як насельніцтва, так і зямлі будуць існаваць на ўсёй этнаграфічнай Беларусі — дапусьцім, што ў сучасныя межы БССР вернецца каля 1 міліёна Беларусаў з чужыны, дык на 9 міліёнаў насельніцтва будзе каля 5,5 міліёнаў сялян, на якіх будзе прыпадаць каля 8 міліёнаў гэктараў ворнае зямлі й 3,5 міліёнаў гэктараў сенажаці. З гэтага вынікае, што на сярэднюю сялянскую сям'ю — чатыры асобы — прыпадае **ворнай** зямлі каля... 6,5 гэктара! Як бачым, ня так ужо й шмат. Да гэтага, праўда, даходзіць на сям'ю каля 2,5 гэктара сенажаццёў, ня ўлічваючы лесу й іншых угодзьдзяў. Узяўшы ўсё разам, сялянская гаспадарка ня будзе ў сярэднім складаць больш за 10—12 гэктараў. Праўда, можна ўзяць на ўвагу, што пазьней плошча ворнай зямлі пабольшыцца яшчэ за кошт цяпер няпрыгодных земляў, але гэта справа й заданьне будучыні.

Зямельны надзел мусіць, зразумела, залежаць ад якасьці зямлі, якую давадзецца падзяліць найменш на 3 галоўныя катэгорыі. Аднак, як мы ўжо казалі, максімум і мінімум надзелу павінны быць заагдзя вызначаныя. Улічыўшы ўсё вышэй пералічаныя дзейнікі, прыватная сялянская гаспадарка ня можа, на нашу думку, перавышаць 20 гэктараў, і быць меншай за 5 гэктараў. Прынцып непадзельнасьці павінен быць уведзены абавязкава; калі й дапусьціць — пры эвэнтуальнай неабходнасьці, дыктаванай абставінамі — пэўныя мадуляцыі гэтага прынцыпу, дык прынамся непадзельнасьць **мінімуму** мусіць быць загарантаваная законам. Патрэбы такое гарантыі даводзіць хіба ня трэба, калі ня хочам дапусьціць да няслаўнае памяці церапалосіцы — калішняя спадчыны аграрнага гаспадараньня акупантаў.

Паўстае пытаньне: ці наяўная плошча ворнае зямлі здолее забяспечыць нашаму сялянству дабрабыт, ці дазволіць яму выявіць прыватную ініцыятыву? Прыклад іншых краінаў даводзіць, што так. Ня будзе самахвальствам сказаць, што наш селянін умее ў балышын выпадкаў даць сабе рады куды лепш за сваіх калегу па прафэсіі іншых нацыянальнасьцяў. Натуральны здольнасьці яму не адмаўляе ніхто, а бяда была добрым, хоць і надта срогім настаўнікам. Свае-ж дзяржава будзе служыць яму ня толькі практычнымі парадамі, але й патрэбнай дапамогай, як гэта ёсьць у кожнай вольнай, цывілізаванай краіне.

Адным зь першых відаў такога дапамогі павінна быць заснаваньне сельскагаспадарскіх школаў, раўнамерна разьмешчаных на ўсёй тэрыторыі Беларусі. Гэтае пытаньне закрануў ужо ў сваім артыкуле сп. Клімовіч, і на нашу думку, ягоная прапанава ў прынцыпе правільная. Засьцярогу выклікае толькі вялічынны надзелу для такіх школаў із дасьледчай гаспадаркай — для воласяці, прыкладам, 200 гэктараў можа й зашмат. У кожным выпадку, на некалькі валасных сельскагаспадарскіх школаў павінна прыпадаць адна сярэдняя.

Важнасьць дасьледчых гаспадарак вялізарная. Яны будуць забяспечаны кадрані, якія ня толькі будуць падрыхтоўваць, за ўсім даступную аплату, паўна-вартасных, асьвечаных гаспадароў, але й дапамагаць сялянам у сваім раднёсе найбольш рацыянальна эксплятаваць зямлю. На такой дасьледчай гаспадарцы будуць робіцца досьледы прадуктыўнасьці розных культураў на розных землях і пры розных угнаеньнях; на ёй будуць жывёльныя, птушыныя формы, з рознымі відамі й гатункамі жывёлы й птушкі. Акрамя таго, факховыя кадры дасьледчае гаспадаркі будуць дакладна вывучаць розныя глебы сялянскіх гаспадарак у іхным раднёсе ды даваць адпаведныя рады кажнаму гаспадару што да ўгнаеньня, найбольш падходных культураў і г. д. У нашы часы аўтаркічная — самавыстарчальная сялянская гаспадарка больш сябе не апраўдвае. Пры адпаведнай глебе, больш інтэнсіўная апрацоўка зямлі дасьць больш прыбытку, скажам, зь пяцёх гэктараў пад лёнам ці цукровымі буракамі, чымся з 20 гэктараў цэлага шэрагу «самавыстарчальных» культураў. У гэтым кірунку трэба будзе ўсьведамляць селяніна, якому спататку будзе мо й ня лёгка згадзіцца з тым, што яму часам выгадней купляць муку ці хлеб, чымся прадкаваць яго самому.

За базу для дасьледчых гаспадарак і сельскагаспадарскіх школаў можна будзе ўзяць існуючыя саўгасы. Гэта разьвяза напачатку шмат праблемаў, як сельскагаспадарскія прылады, будынікі й г. д. Не азначае гэта, што дасьледчыя гаспадаркі маюць займаць такую плошчу, якую займаюць цяпер саўгасы. Плошча іх напэўна будзе меншая (у дадзены момэнт пад саўгасамі знаходзіцца 300 000 гэктараў **ворнае** зямлі), а рэшта будзе разьмеркаваная паміж працаўнікамі былых саўгасаў ці былымі калгасынікамі.

Застаецца праблема **собскасці** дасьледчых гаспадарак: каму яны маюць належаць — дзяржаве? воласці? Кажнага з разьвязак мае свае як добрыя, так і благаі бакі. Вялікі ўплыў на разьвязку будзе мець адміністрацыйная сьстэма нашай дзяржавы. Пакінем гэтае пытаньне збоку, значнасьці, што яно вартае глыбейшае распрацоўкі.

Некалькі словаў да пытаньня калгаснага інвэнтару, а ў першую чаргу — буйнейшых сельскагаспадарскіх машынаў. Падзяліць гэтыя машыны немагчыма. Можна, праўда, дапусьціць калектыўную собскасць некалькіх гаспадароў, але гэта праблема не разьвязвае, калі, прыкладам, у буйным калгасе ёсьць два вялікія камбайны, адна лёнаапрацоўчая машына, адна бульбавыбіралка й г. д. Ці ня лепш у такім выпадку заахвоціць сялян стварыць каапэратыўныя таварыствы, якія-б атрымалі ўвесь гэты інвэнтар ды за малую аплату абслугоўвалі паасобных удзельнікаў каапэратывы? За вырочаныя грошы (акрамя выдаткаў на рамонт) каапэратыва магла-б купляць новыя патрэбныя машыны ці даваць пазыкі паасобным сялянам на куплю сваіх собскіх. Зямельных ці сельскагаспадарскіх банкаў гэтыя каапэратывы замяніць мо й ня могуць, але яны будуць вельмі карыснымі із шмат якіх гледзішчаў.

Пытаньне аграрнае рэформы ў незалежнай Беларусі павінна намі разглядацца, **Заканчэньне на 4-ай бачыне)**

Каламутнымі хвалямі дні...
Ой, чаму-ж і надзеі і веры
Пагасіў у душы я агні?..

—(*)—

САНЭТ

Замерзла ўночы шпаркая крыніца;
Твая пара, зімовая нуда!
Цяпер няма ўжо руху ні сьляда,
І навет зверху сьнег пластом ляжыцца.

Ды ўсё дармо, бо там, пад ім, бруіцца
Магутная, жывучая вада.
Чакай! Яе ішчэ прыйдзе чарада!
Здалее хваляў хор на вольны сьвет прабіцца.

Прыкладу я гэты сымбаль да сябе,
Сьхіліўшыся ў надсільнай барацьбе,
І разгадаў прыроды роднай словы.

Як, — прамаўчу, бо кжны з вас — паэт.
Рассьейце-ж самі лёгкі змрок прамовы,
Свае душы туды пральцеце сьвет!

—(*)—

З цыкля „Усьмешкі“

I.

ПАН І МУЖЫК

Дзякуй, пане, бо пазнаў ад вас і я, —
Не на трох кітох трымаецца зямля.
Згода, згода, бо здаецца нежак мне,
Што стаіць яна на нашай-жа сьціне.

II.

«НА МАЛАДУЮ БЕЛАРУСЬ»

Чытаю я журнал сучасны:
Кіпіць у ім прагрэсу ход!

Ён у пісьменнасьці у краснай
Назад пайшоў на сотню год...
П[аўловіч] сантымэнталізмам
Там нас уздумаў частаваць,
А пан К[упал]а рамантызмам
Сымбалістычым дзіваваць.
Прывет ім! Хай налягуць двое,
І можа вернецца пара,
Калі чыталі «Громобоя»,
«Пастушкі грусть» et cetera.

III.

* * *

Чаму у нас акамянеласці
«Духоўнай страваю» завуць?
Іх ужываць — ня стане сьмеласьці!
У музэум іх няхай нясуць!

IV.

ГУТАРКА

(На «Сон на кургане» Я. Купалы)

«Ат, ня дурэце галавы!»
«Ды праўду-ж драма ёсьць такая,
У каторай прыстаў станавы
Лірычным вершам прамаўляе».

* * *

Учора ігчасьце толькі глянула нясьмела, —
І разьвееліся хмары змрочных дум.
Сэрца чулае і млела, і балела,
Радасьць у душы ішчымела, быццам сум.

Усё жыцьцё цяпер, як лёгкага завея.
Кнігу разгарнуў — а не магу чытаць.

Як зрабілася, што пакахаў цябе я —
Хіба знаю я? Ды і нашто мне знаць?

* * *

Ты ночкаю каляднай варажыла
І ў воду воск напоўправідны ліла,
Цікуючы, што выхадзіла мне:
Курганчык... белы крыжык... так, магіла!
У гэты год я буду ўжо ў труне.

І броўкі мхурачы, із дна узяла
Ты белы воск, яго сьціскала, мала
І сьмяючыся кажаш: «Дзе твой кон?
Дык чым-бы моц яго нас ні спаткала —
У маіх руках, як воск, падасца ён».

—(*)—

КАСЬЦЁЛ СЬВ. ГАННЫ

Каб загаіць на сэрцы раны,
Забыцца долі горкі глум,
Прыдзеце да касьцёлу Ганны!
Там зьнікнуць сьцёні цяжкіх дум.
Як лёгка дагары, як красна
Узносіць вежы ён свае!
Іх вырвіс стройны ў небе ясна
Заломам строгім устае.
А гасстрыні іх так высока,
Так тонка ў вышчу неба тнуць,
Што міг адзін — і бачыць вока —
Яны між сіні ўвыш плывуць.
Як-бы расстаўшыся зь зямлёю,
Каб у набёсах затануць,
Сьвятыня лёгкаю ступою
У блакіце пракладае пуць.
Глядзіш — і ціхнуць сэрца раны,
Далёка долі горкі глум.
Прыдзеце да касьцёлу Ганны!
Там нікнуць сьцёні цяжкіх дум.
(Далей будзе)

Прыстасаванцы

(Заканчэнне зь 1-ай бачыны)

сабой прамова Хрушчова, калі яна так натхняе нашых прыстасаванцаў?

Гаворачы агульна пра савецкую рэчаіснасць, на пачатку свае прамовы Хрушчоў стараецца быць рэалістым-практыкам, што дбае аб дабрабыце народу, даходзячы ў некаторых выпадках проста да адмаўлення славурых марксістоўскіх «просталінейных» законаў развіцця грамадства, называючы камуністых людзьмі «сьмелай фантазіі», якія здольныя зьліцца з жыццём народу, пазнаць задачы, якія выстаўляе самое жыццё і якія вынікаюць з патрэбнасцяў грамадства. Аднак у далейшым ён спаўнаеца на супярэчнасць, ськіроўваючы іх у вадзінае рэчыва — апраўданьне партыйнага самавольства і савецкай беззаконнасці, апраўданьне былых сталінскіх нормаў жыцця. Гэта, зьвяртаючыся да пісьменьнікаў і мастакоў, ён з аднаго боку заклікае іх зьлівацца з жыццём народу, ісці ісьледам за тым, што высювае гэтае жыццё, перасяджаючы з другога, што пісьменьнік ці мастак ня ёсць самавыстарчалы адзінкай, здольнай самастойна думаць і ўважаць факты, тым больш крытыкаваць загані савецкай рэчаіснасці. Важнейшы прынцып, якім пісьменьнік ці мастак павінен кіравацца ў сваёй творчасці — гэта непарыўная сувязь з палітыкай партыі, бо партыя — адзіны кіраўнік, адзіны правадор, бо партыя — увасабленьне чалавечай мудрасці і гэнія. Дастойны пахвалы той пісьменьнік ці мастак, які грываецца гэтага прынцыпу, апываючы гэній партыі, размаляваўшы савецкую рэчаіснасць у яркіх хварбах, ствараючы вобраз жыццярадаснага савецкага чалавека.

Адгэтуль прызнаньне Хрушчова, што стакі пры Сталіну, што гонар тым, хто вельмі добра рабілі пісьменьнікі і матэрыялы сталінскую прамію — партыя іх заўсёды падтрымае, але ганьба тым, хто пры Сталіну маўчаў, а цяпер вылазіла на верх з патрабаваньнямі нейкае там «свабоды творства» з «пагардлівай» мянушкай «сталінаў», ськіраванай на ачарненьне першых. Адгэтуль заклік Хрушчова вярнуцца і трымацца ранейшых пастановаў аб характары савецкага мастацтва, вярнуцца на ніву крыклівых афішаў і одаў.

Аказваецца сьмешным, але Хрушчоў характарызуе «адарванымі ад жыцця» тых пісьменьнікаў і мастакоў, якія здолелі адхіліць запавычаны партыйны розум і пайсці шляхам рэальнага насвятленьня савецкае рэчаіснасці. Паводля яго, той пісьменьнік крочыць з жыццём і народам, які бачыць гэтае жыццё праз прызму партыйнага валютарызму. Адгэтуль і хрушчоўская славуная формула пра паніццё партыйнасці і народнасці літаратуры і мастацтва: «... нельга супрацьстаўляць паніццё партыйнасці і народнасці» — павучае Хрушчоў. Чаму гэта так? А таму, што палітыка камуністычнай партыі, акая выражае карнічны інтарэсы народу, складае жыццёвую аснову савецкага грамадства і дзяржаўнага ладу. Таму было-б вялікай помылкай думаць, што ў савецкіх умовах можна служыць народу, не прыймаючы актыўнага ўдзелу ў ажыццяўленьні палітыкі партыі. Немагчыма жадаць ісці разам з народам, не падзяляючы паглядаў партыі, яе палітычнай лініі. Хто хоча быць з народам, той заўсёды будзе з партыяй.

Нічога сабе жаданні Хрушчова: партыя — гэта народ, народ — гэта бяздзейная маса, згуртаваньне пакорлівай працуючай сілы, а пісьменьнікі і мастакі — іхнае адлюстраваньне. Ці гэта не затоенае жаданьне Хрушчова бачыць у савецкім грамадстве агромні электрычны рэват, кіраваньне якім ён мог-бы ажыццяўляць пры дапамозе аднае й адзінае кнопкі? Вось чаму ён абурана патрасае кулаком, папярэджаючы, што савецкі друк ня можа дастаўляць свае бачыны для апублікаваньня твораў тых пісьменьнікаў, якія не пагаджаюцца з

думкай Хрушчова, лічачы сябе ўсё-такі вольнай адзінкай, якой называецца гэты чалавек.

Закранаючы пытаньне «сталінізму», асуджанага ў свой час самым Хрушчовым, цяпер гэты самы Хрушчоў з усіх чатырох заграбае пасьледкі свайго «абдуманнага» паступку. Ён выкручваецца: партыя рашуча асудзіла і пасьлядоўна выпраўляе памылкі, дапушчаныя ў перыяд культу асобы, але адначасна яна таксама рашуча выступае супраць тых, хто прабуе выкарыстаць гэтыя памылкі мінулага для выступленьня супраць кіраўніцтва літаратуры і мастацтва з боку партыі. Сталін дапусціў памылкі ў вадмаўленьні дэмакратычнасці ў калектыўным кіраўніцтве, але ён быў непахісным волатам-змагарам за праводжаньне асноўнае лініі палітыкі партыі, за пабудову сацыялізму, у барацьбе з «ворагамі» рознае масьці гэтага сацыялізму.

Адным словам нязлычоныя ахвяры чырвонага тэруру апраўданыя, апраўданы і Сталін. Вось толькі гэты Сталін любіў папісацца дыктатарствам на партыйным алімпіе, а таму «прыхільнікаў ягоных мэтадаў», «антыпартыйную групу Молатава, Маленкова, Кагановіча і Шэпілава», гэтых «сталінскіх падхалімаў» згодна сабскага хрушчоўскага абзаначэньня, Хрушчоў, шануючы прынцыпы калектыўнасці, з волі таго-ж самага пакрыўджанага Сталінам народу пусьціў на «вольнае» пасяленьне. Наагул-жа, шануючы ўсёяж прынцыпы «нутрана-партыйнай дэмакратыі», ён пастараўся таксама вычыркнуць з савецкага лексыкону і свой улюблены тэрмін — «калектыўнае кіраўніцтва». Пашто абязваць «пралетарскую» мову!?

Паміж якімі сказамі хрушчоўскага пасланьня знайшлі нашы прыстасаванцы, такім чынам, новую плынь, якая хажы характарызава-б гэтае пасланьне «важнейшым партыйным дакументам па пытаньнях далейшага развіцця савецкай літаратуры і мастацтва»? Магчыма ім спадабалася хрушчоўскае нацкоўваньне літаратураў нацыянальных рэспублік, і ў першую чаргу літаратураў БССР і УССР, на літаратураў «старэйшага» брата, і асабліва на літаратураў Масквы? Хай яны будуць упэўненымі, што партыя і бязь іхнай дапамогі прытушыць запал «самочинников», ды дасьць гэтым апошнім права диктаваць прынцыпы «савецкага патрыятызму» ў літаратуры і мастацтве, пакінуўшы «нацыяналаў» і нададзі «песьярамі» правінцыі і на правінцыі. А хрушчоўскай прамовай ня ма чаго захапляцца — яна свабодна можа падмяніць любую прамову ў мінулым Сталіна, любую прамову Молатава ці Кагановіча...

П. Залужны

Закон і... „прыйдзіце заўтра“

27-га жніўня ўся беларуская прэса апублікавала праект Закону «**Аб узмацненьні барацьбы з антыграмадзкімі, паразітнымі элемэнтамі**», пададзены Камісіяй заканадаўчых меркаваньняў Вярхоўнага Савету Беларускай ССР на гэтак званнае ўсенароднае абмеркаваньне.

Як і ўсё савецкае прапагандовае пустаслоўе, гэты «дакумэнт» пачынаецца шумнымі сказамі. Цытуем даслоўна: «У выніку перамогі вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, ліквідацыі капіталістычнай сыстэмы і ўсталяваньня сацыялістычнага ладу ў нашай краіне назаўсёды зьнішчана эксплятацыя чалавечай чалавечам, ліквідавана сацыяльная аснова для паразітнага існаваньня адных за кошт другіх. У савецкай краіне ўпяршыню ў гісторыі пакончана зь беспрацоўем і галечай...»

Гэта гаворыцца ў уступнай частцы праекту закону «Аб узмацненьні барацьбы з антыграмадзкімі, паразітнымі элемэнтамі» ў савецкай Беларусі.

Як бачым, што ні слова — вялікая ілжа.

Але вернемся да праекту закону. Вось жа, наўсуперак большавіцкай прапагандзе, гэты праект закону зьяўляецца найлепшым доказам, што ў Савецкім Саюзе людзі ня хочуць працаваць. А чаму? — зусім зразумела: ня хочуць працаваць на паразітную партыю і ейную ня менш паразітную антынародную сыстэму. Тут-жа выкрываецца ілжа і таго цьверджаньня, што ў Савецкім Саюзе «назаўсёды зьнішчана эксплятацыя...» Эксплятацыя ня зьнішчана, бо ўсё грамадства эксплятуецца савецкай дзяржавай. А гэта беспараўнаваньня горш, бо лятчэй змагацца з эксплятаатарам-чалавекам, чымся з эксплятаатарам-дзяржавай.

А вось яшчэ адзін характэрны сказ уступнага пустаслоўя з праекту закону «Аб узмацненьні барацьбы з антыграмадзкімі, паразітнымі элемэнтамі»:

«Абсалютная большасьць савецкіх грамадзян з натхненьнем працуе на прамысловых прадпрыемствах, у калгасах,

У вапощніа гады было надрукавана шмат кнігаў, напісаных былымі камуністамі, у якіх яны расказвалі аб прычынах свайго расчараваньня ў камуністычным руху, падаючы пры гэтым цэлы шэраг даволі трагічных прыкладаў, якія змусілі іх зрабіць гэты крок. Імрэ Надзь, аднак, ніколі не адракаўся ад сваіх камуністычных паглядаў. У кастрычніку 1956 году, калі пачалася рэвалюцыя, Надзь стаўся прэм'ерам Вугоршчыны. Ён быў прэм'ерам яшчэ і раей — зь ліпеня 1953 году да 1955 году, калі ён быў зьняты з гэтага становішча клікай Гэра-Ракошы, якія не пагаджаліся зь ягонай палітыкай. У канцы 1955 і ў пачатку 1956 году, баронячы займаньня ім пазыцыі, Надзь напісаў мэмарандум. Адна з копіяў гэтага мэмарандуму трапіла на Захад і была наядана апублікавана адной з выдавецкіх фірмаў Нью-Ёрку ў форме кнігі, названай «Імрэ Надзь аб камунізьме».

Мэмарандум Надзя мае асаблівае значэньне хоць-бы ўжо таму, што ў ім падаюцца прыклады перадумоваў, якія прывялі да пачатку леташняй рэвалюцыі. Складаючы свой мэмарандум, Надзь меў галоўнай мэтай пераканаць партыю ў тым, што марксізм не зьяўляецца мэртвай тэорыяй, што ён павінен ісці наперад, разьвівацца, ісці ўпяроч з хуткімі тэмпамі разьвіцця эканомікі, а таксама грамадзкіх, палітычных і культурных узаемадачыненьняў паміж людзьмі. Будучы прэм'ерам, Надзь меў поўную магчымасьць пазнаёміцца з нутраным жыццём партыі, поўным інтрыгаў і жорсткага змагаьня.

Кніга Надзя зьяўляецца таксама ўнікальнай яшчэ з аднаго гледзішча. Ніколі раней, ніводзін з такіх знаных камуністых (або былых камуністых) краінаў усходняй Эўропы не гаварыў так адкрыта аб тым контролі, які мела Масква над камуністычнымі партыямі. Шчырасьць, зь якой Надзь напісаў гэты мэмарандум, можа быць вытлумачана перш за ўсё тым, што пры напісаньні Надзь зусім не разлічваў на тое, што мэмарандум будзе апублікаваны на Захадзе асобнай кнігай. Надзь разлічваў толькі на тое, што мэмарандум будзе прачытаны толькі сябрамі ЦК Вугорскай кампартыі. Надзь піша, што ён пастанавіў зрабіць свой мэмарандум здабыткам шырокіх масаў пасьля таго, як партыйнае кіраўніцтва на чале з Ракошы і Гэра забараніла распаўсюджваньне мэмарандуму сярод звычайных сяброў партыі.

Вось некалькі прыкладаў зьлчынстваў, адказнасьць за якія былы прэм'ер Вугоршчыны ўскладае на сталінскае кіраўніцтва Ракошы: «Ілжа і паклёп», «зложываньне ўладаю», «рэпрэсіі супраць шырокіх працоўных масаў», «гульня на мамэньце матарыяльнай залежнасьці ад дзяржавы прафэсійных партыйцаў», «абман звычайных сяброў партыі», «не-

абгрунтаваньня абвінавачаньні і арышты» і, нарэшце, «устааўленьне АВХ (тайнай паліцыі) над грамадствам і партыяй і ператварэньне АВХ у галоўны ворган улады».

Пасьля пералічэньня ўсіх гэтых злчынстваў, Надзь прыходзіць да наступнага выснаву (трэба мець на ўвазе, што Надзь напісаў гэта за год да пачатку кастрычніцкага паўстаньня 1956 году).

«Праводжаная кіраўніцтвам Ракошы нялюдзкая палітыка прывяла да ўсталяваньня атмасфэры няпэўнасьці і сумлеваў ува ўсіх пластох грамадства. Кажны, калі-б ён прайшоў па краіне з адкрытымі вачыма і вушамі, мог-бы асабіста пераканацца ў тым палітычным хуліганстве, якое прыводзіць усё насельніцтва да адчаю і выклікае разнагалосьсі сярод працоўных масаў. Што-ж зьяўляецца прычынаю гэтага ўсеагульнага незадавальненьня?

«Войстрая супярэчнасьць паміж словамі і справамі, паміж праклямаванымі прынцыпамі і выкананьнем іх на практыцы — усё гэта падрывала асновы нашай народнай дэмакратыі, нашага грамадства і нашай партыі. Народ усё больш і больш пачынае разумець і адчуваць гэтую супярэчнасьць, што, бязумоўна, вядзе да страты даверу з боку масаў, якія спадзяюцца на лепшае, больш шчасьлівае і мірнае жыццё».

„На прастор душа мая ўцякае“

Перад намі — літаратурна-мастацкі і прамадзкі-палітычны часопіс «Беларусь» №7. Вышаў ён у вапощніх днях ліпеня — тады, калі пачынаўся Фэстываль моладзі і студэнтаў ў Маскве.

Зьвяртаючы на сябе ўвагу вершы маладота беларускага паэты Пятруся Макаля, надрукаваныя на 6-ай бачыцы часопісу «Беларусь». Чытаючы ягоньня вершы, міжвольна выпрываецца радаснае перакананьне: жорсткая партыйная крытыка Дудзінава, Граніна, Напібіна, Сіманава, Гарбунова, Еўтушэнка ды іншых не забіла свабоды думкі ў творчасці савецкіх паэтаў і пісьменьнікаў і штучна створанай радасьцяй не зацямяніла жыццёвага рэалізму.

Цыкл вершаў Пятруся Макаля падмацоўвае нашае перакананьне.

У вершы «Дом творчасці» Макаль піша:

«Дом — ня дом. Палац шматпавярховы
Схованы ў густой лясной цішы.
Сонечны пакой і стол дубовы.
Аўтаручы ў палцы — ды пішы.

Ды пішы... А толькі што напішац.
Ад людзей аддзелены сьцяной?
Навет вецер тут і той ня дыша —
Задыхнуўся ў песнаце лясной...»

Далей паэт Макаль гаворыць:
«На прастор душа мая ўцякае —
Не магу я тут пражыць і дня...»

Выснаў такі: партыя запірае пісьменьнікаў у дом партыйных дырэктару, аддзяляе іх сьцэнамі ад людзей і замыкае ў кола хвалішывага сацыялістычнага

АСЬВЕТЧАНЫЕ ГАЛОЎНАЙ УПРАВЫ З.Б.К. У ТАРОНТА

Гэтым падаем да ведама сяброў З.Б.К. і ўсёй беларускай грамадзкасці, што вестка пад загалоўкам «Ліквідацыя Беларускага Дому ў Таронта і ЗБК», трапіўшая на старонкі Нр. 369—370 «Бацькаўшчыны», не адпавядае праўдзе.

Згодна Статуту ЗБК аб маёмасьці арганізацыі дэпудзе толькі Зьезд дэлегатаў і сяброў ЗБК, прычым з пастанову мусіць галасаваць 2/3 сяброў ЗБК. Такога Зьезду, аднак, ЗБК у гэтым годзе ня склікала і пастановаў адносна перадачы Дому ЗБК для Парахвіі Сьв. Кірылы Тураўскага яшчэ ня было.

Таронта, дня 16-га верасьня 1957 году
Сакратарыят Галоўнай Управы З.Б.К.

Цікава тое, што нават рэдактар «Чырвонай Зьмены» не заўважыў, што ў вадным і тым самым нумары газэты, на адной і тэй самай бачыне зьмясьціў два супрацьлежныя, супярэчлівыя матар'ялы.

Вельмі-ж цікавым зьяўляецца і тое, як будучы закон «Аб узмацненьні барацьбы з антыграмадзкімі, паразітнымі элемэнтамі» аднясецца да дзяўчат, якія месцамі бадзяюцца па Менску, шукаючы працы? Ці іх палічаць «за валацужніц» і «паразітак» ды вышлюць туды, дзе Макар цялят не пасе, як гэта прадабцаецца ў пракце закону, дзе яны будуць мець ня толькі загарантаванае сталінскае канстытуцыйнае «права на працу», але і прымус працы, ці ім прабачаць тое, што яны месцамі валачацца па Менску, шукаючы працы?

Сапраўды дзіўным шляхамі-дарогамі валацужнічаюць большавіцкае права, лёгіка, праўда, ну і — рэч зразумелая — прапаганда!...

Сапраўды парадоксы савецкай рэчаіснасьці...

Працоўныя ня ў стане прымірыцца з такім станам рэчаў і ня могуць зразумець, чаму на іх ускладаецца ўсё большы і большы плжар у той час, як яны дсягаюць значных посьпехаў у галіне эканомікі, палітыкі, культуры і ўзаемадачыненьняў сярод грамадства.»

Супярэчнасьці паміж словамі і справамі, а таксама панаваньне ў краіне рэжыму тэруру — гэтакай былі існаваўшы ў Вугоршчыне нутрыпалітычныя абставіны, якія прывялі да пачатку леташняга кастрычніцкага паўстаньня.

Імрэ Надзь, аднак падкрэсьлівае ў сваім мэмарандуме той факт, што зародкі ўсенароднага паўстаньня можна было бачыць яшчэ ў 1953 годзе. У чэрвені гэтага году, згодна з атрыманымі з Масквы наказаў Ракошы адмовіўся ад становішча прэм'ера. Ягонае месца заняў Імрэ Надзь...

Надзь выразна заяўляе, што зьмены ў складзе вугорскага ўраду адбываліся ў суадпаведнасьці з загадамі, якія прысылаліся кіраўніцтвам КПСС.

Такім чынам, паволе Надзя, яшчэ ў 1953 годзе кіраўнікі савецкага ўраду вельмі добра ведалі аб злчынствах, зброных іх на загад і зь ведама Ракошы. Аднак савецкае партыйнае кіраўніцтва бараніла і падтрымлівала Ракошы і тым самым памагаў стварыць тыя перадумовы, якія прывялі да кастрычніцкага паўстаньня ў Вугоршчыне у 1956 годзе.

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd, London, S. W. 6.

АРГЕНТЫНА:

Asociacion Bielorusa en la Argentina, Calle Coronel Sayos 2877, Valentin Alsina, p-cia Buenos Aires.

АЎСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St. Croydon, N. S. W.
Mr. A. Moroz, 109 Morrison Rd, Midland Junction, Western Australia.
Mr. M. Palashuk, 14 Steel St, Spotswood-Melbourne, Vic.

БРАЗЫЛІЯ:

C. Cimafiejcyk, Prasa 76, Tiridentex, Curitiba — Parana.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:

Mr. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave, Chicago 47, Illinois.
Mr. B. Danilovich, 303 Howard St, New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave, Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:

Mrs. N. Akula, 57 Riverdale Ave, Toronto, Ont.

НОВАЯ ЗЭЛАНДЫЯ:

Mr. Marian Karaniewski, 88 Hercules Drayve, Roxburg — Hydro.

ФРАНЦЫЯ:

Mr. V. Mickievich, 47, Bd de Bezons Sartrouville (S. et O.).
Mr. M. W. Kastelan, 2, Rue Galvani Roubaix (Nord).

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры і грамадзкага жыцця.

Выдавец: Уладзімер Борнік
РЭДАКЦЫЯ КАЛІГІЯ

Артыкулы, падпісаньня прэзышчым або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не вярочаюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасьля далучэньня паштовае маркі або міжнароднага паштовага купону.